

Személyjelölés orvosi diagnosztikus laboranalitikai használati útmutató szövegében és magyar fordításában

Esettanulmány egy HPLC analitikai készlet használati útmutatójáról

KÖLLŐ ZOLTÁN¹ MÁNY DÁNIEL²

kollo.zoltan@semmelweis.hu many.daniel@semmelweis.hu

¹Semmelweis Egyetem Laboratóriumi Medicina Intézet

²Semmelweis Egyetem Szaknyelvi Intézet

<https://doi.org/10.61333/mony.20992>

ABSZTRAKT

Az esettanulmány egy orvosi diagnosztikus laboranalitikai eszköz angol forrásnyelvi és magyar célnyelvi használati útmutató szövegének összehasonlító elemzését mutatja be. A vizsgálat középpontjában a személyjelölés és a hozzá kapcsolódó segédigék fordítása áll, amelyek alapvetően befolyásolják a gyártó és a felhasználó közötti személyközi viszony nyelvi megjelenítését. A kutatás célja annak feltárása, hogy a személyjelölés és a segédigék fordítása hogyan befolyásolja a szövegek funkcionális egyenértékűségét és a gyártó–felhasználó kapcsolat nyelvi megjelenését. A kutatás hosszú távú célja nagyobb szövegmintán alapuló fordítási útmutató kidolgozása, amely az orvosi diagnosztikus laboranalitikai eszközök használati útmutatóinak fordítását végző szakfordítók munkáját támogatja. Az eredmények alapján az angol szövegben az utasítások többnyire rövid, második személyű felszólításokként jelennek meg, míg a magyar fordításban harmadik személyű magázódó formák azonosíthatók. Míg az angol szövegben a közlések gyakran ajánlásszerűek, a magyar fordításban a kötelező érvényű megfogalmazások jellemzők.

Kulcsszavak: személyjelölés, orvosi szakfordítás, segédigék, orvosi diagnosztikus laboranalitikai eszköz, személyközi viszonyok

ABSTRACT

PERSON DESIGNATION IN MEDICAL DIAGNOSTIC LABORATORY INSTRUCTIONS FOR USE AND THEIR HUNGARIAN TRANSLATION: A CASE STUDY OF AN HPLC ANALYTICAL KIT INSTRUCTION MANUAL

The case study presents a comparative analysis of an English source text and its Hungarian target text of a medical diagnostic laboratory analytical device manual. The analysis focuses on the translation of person deixis and modal verbs, which influence the linguistic representation of the interpersonal relationship between the manufacturer and the user. The research aims to explore how the translation of person deixis and modal verbs affects the functional equivalence of the texts and the linguistic representation of the manufacturer–user relationship. In the long term, the research aims to develop translation guidelines based on a larger corpus to support professional translators working with manuals of medical diagnostic laboratory analytical instruments. The results indicate that in the English text, instructions typically appear as short, second-person imperatives, whereas in the Hungarian translation, third-person formal imperative forms are used. While the English text often employs advisory formulations, the Hungarian version tends to adopt normative, prescriptive expressions.

Keywords: person deixis, medical translation, modal verbs, medical diagnostic laboratory analytical device, interpersonal relations

1. BEVEZETÉS

Az egészségtudományi szakfordítás a nyelvi közvetítés azon területe, amely orvosi, fogorvosi, gyógyszerészeti, biológiai és egyéb egészségügyi területek szövegeinek fordításával foglalkozik. Célja a funkcionális egyenértékűség megteremtése a forrásnyelvi és a célnyelvi szövegek között. A főbb egészségtudományi szövegtípusok az orvosi ellátás során keletkező dokumentumok (pl. zárójelentések), klinikai dokumentumok (pl. beleegyező nyilatkozatok), egészségügyi jogi szövegek (pl. szerződések), orvosi oktatási anyagok (pl. tankönyvek, előadások), tudományos közlemények, gyógyszeres betegájékoztatók, egészségügyi alkalmazások (1) és jelen tanulmányban elemzett orvosi diagnosztikus laboranalitikai mérőműszerek használati útmutatói.

Az Európai Parlament és a Tanács 2017/745-ös számú rendelet IV. fejezet 41. cikkének első bekezdése értelmében az európai uniós tagállamokban a betegek számára forgalmazott és az általuk használt egészségügyi eszközök (pl. vérnyomásmérő, vércukorszintmérő, inzulinpumpa) használati útmutatóinak fordítását kötelező az adott tagállam minden hivatalos nyelvére (Belgiumban például hollandra, franciára és németre) lefordítani (2). Az egészségügyi szakemberek által használt készülékekre (pl. orvosi diagnosztikus laboranalitikai készülékek, képpalkotó berendezések) ez a jogszabály azonban már nem terjed ki. Az egészségügyi műszerek használati útmutatóinak fordítása és nyelvészeti kutatása ezért háttérbe szorul. A szakfordítók kihívásait fokozza, hogy ezen készülékek felhasználóinak száma korlátozott, így egyrészt nem születnek olyan terminológiai adatbázisok és fordítások, amelyek megfelelő mennyiségű és minőségű forrást, támpontot, fordítómemóriát nyújthatnának. A megfelelő célnyelvi fordítás megvalósítását másrészt tovább nehezíti a használati útmutatók fordítására vonatkozó irányelvek hiánya.

Mára az angol – pontosabban az ún. közérthető vagy egyszerű angol (plain English) – vált a tudomány világnyelvévé, a nemzetközi lingua francává (3, 4). A legtöbb egészségtudományi szöveg jellemzően angol nyelven keletkezik: az orvostudományi kutatásokról például több mint 90 százalékban angol nyelven írnak (5). Az orvosi diagnosztikus laboranalitikai eszközök használati útmutató szövegeinek fordításai is legtöbbször angol forrásnyelvi szövegek alapján készülnek, ezért tanulmányunkban ezt a fordítási irányt elemezzük. Az angolról magyarra történő fordítás során a funkcionális egyenértékűség megteremtéséhez szükséges, hogy a célnyelvi szöveg a valóságnak ugyanazon tényekre és jelenségeire vonatkozzon, mint a forrásnyelvi szöveg; hogy a célnyelvi mondatok ugyanazt a helyet foglalják el a célnyelvi szövegben, mint a forrásnyelvi mondatok a forrásnyelvi szövegben; és hogy a célnyelvi szöveg ugyanazt a szerepet töltsse

be a célnyelvi olvasók körében, mint a forrásnyelvi szöveg a forrásnyelvi olvasók körében (6). A szakkifejezések pontos megfeleltetésén túl tehát a szakfordítónak figyelembe kell vennie a célcsoport (pl. orvosok, betegek, gyógyszerészek, kutatók) nyelvi, kulturális, műfaji és a résztvevők közötti kapcsolatra vonatkozó elvárásait. Ebben jelentős szerepet töltenek be a rámutató, azaz deiktikus elemek, amelyek jelentése nem állandó, hanem az adott helyzetben jelenlévő személyek és helyszínek határozzák meg (7, 8). A személyre utaló nyelvi elem, az ún. személydeixis a nyelvhasználók közötti kapcsolatra utal, például személyes névmások (pl. *én, te, ön, maga*) vagy megszólítások (pl. *kisasszony, úr, Péter, Kovács úr*) használatával (9, 10). A személyjelölés lényeges pontja a használati útmutatók fordításának, mivel a célnyelvi szövegnek igazodnia kell a célközönség által ismert és használt nyelvi és társadalmi szokásokhoz, a résztvevők közötti kapcsolat nyelvi megjelenítési formáihoz, amelyek gyakran eltérnek a forrásnyelvi szövegre jellemző mintáktól és kapcsolati jellegektől. A személyjelölésre és a személyek közötti kapcsolatra közvetlen hatással lehetnek, és a funkcionális egyenértékűséget befolyásolhatják továbbá a segédigék (pl. angol nyelven *can, may, shall*, magyar nyelven *kell, fog, volna, szokott*). A célnyelvbe való átültetésük gyakran összetett feladat. A *may* segédige például lehet engedélyező, viszont a magyar *lehet* lehetőséget, míg a *szabad* engedélyt fejez ki. Angol egészségtudományi tájékoztató szövegekben például az utasítások gyakran kijelentő módban, a *you* 'te, ön, maga' névmás alanyesetű és a *should* segédige használatával, ajánlás formájában jelennek meg (pl. **You should consult your doctor if symptoms persist**), míg a magyarban jellemző a rejtett alany és a magázódó, egyes szám harmadik személyű felszólító mód használata (pl. *Ha a tünetek nem múlnak el, forduljon orvosához!*) (11). Ezek a különbségek a forrásnyelvi és a célnyelvi szöveg között a forrásnyelvi és a célnyelvi olvasóban más hatást keltenek.

Tanulmányunkban a személyjelölést, valamint a segédigék alkalmazását hasonlítjuk össze a forrásnyelvi és a célnyelvi szövegben. A tanulmány arra a kérdésre keresi a választ, hogy milyen különbségek és hasonlóságok azonosíthatók az orvosi diagnosztikus laboranalitikai eszközök angol forrásnyelvi és magyar célnyelvi használati útmutató szövegeiben a személyjelölés és a segédigék használatát illetően. Külön figyelmet fordítunk arra, hogy e fordítói döntések hogyan alakítják át a szövegben a gyártó és a felhasználó közötti személyközi viszonyt. Kutatásunk célja egy esettanulmány bemutatásával megalapozni egy későbbi, nagyobb méretű szöveganyag vizsgálatát, amely az orvosi diagnosztikus laboranalitikai eszközök használati útmutatóinak fordítására irányul. Hosszabb távú célunk az orvosi diagnosztikus laboranalitikai eszközök fordítására jellemző

általános irányvonalak azonosítása, tapasztalati elemzésen alapuló fordítási útmutató kidolgozása, ezáltal a szakfordítók támogatása.

2. MINTA ÉS MÓDSZER

A jelen esettanulmányban minőségi szempontok alapján elemzett szöveg egy ún. HPLC (high performance liquid chromatography 'nagy teljesítményű folyadékkromatográfia') rendszerrel végzett analitikai vizsgálat bemutatására szolgál (1. forrás). A HPLC olyan kromatográfias eljárás, amelyet az analitikai kémiában a vegyületek elválasztására, azonosítására és mennyiségi meghatározására használnak. Mivel széles körű felhasználási lehetőséget kínál, ezt az eljárást gyakran alkalmazzák az orvosi laboratóriumi diagnosztikában (pl. gyógyszer szintek mérésére), az élelmiszeriparban (pl. tápanyagtartalom mérésére), a gyógyszeriparban (pl. gyártásközi minőség-ellenőrzésben), környezetvédelmi vizsgálatok (pl. vizek szennyezettségének vizsgálata), valamint kutatások (pl. terápiás gyógyszer szint-monitorozás) során. A HPLC készülékekhez gyártott analitikai készletek célközönsége következőképpen minden elválasztástechnikával foglalkozó szakember (orvos, gyógyszerész, biokémikus, analitikus, vegyész stb.)

Tanulmányunkban egy orvos- és nyelvtudományi együttműködésen alapuló esettanulmányt mutatunk be. Az elemzés alapja egy HPLC analitikai készlet használati útmutatójának okleveles egészségtudományi szakfordító által fordított, szakmai és nyelvi lektorok által lektorált fordítása (2. forrás). A vizsgálatban a személyjelölést és a segédigéket a párhuzamos szövegelemzés minőségi módszerével elemezzük, a személyjelölésre szolgáló nyelvi elemek és a segédigék forrásnyelvi és célnyelvi, kézi azonosításával. Az elemzett angol forrásnyelvi szöveg 2021-ben keletkezett, terjedelme 1395 szövegszó (1. forrás). A magyar fordítás 2025-ben készült, terjedelme 1673 szövegszó (2. forrás). Tudomásunk szerint ez az első olyan tanulmány, mely egy HPLC analitikai készlet használati útmutatójáról készült hivatalos magyar célnyelvi fordítást elemez.

3. EREDMÉNYEK ÉS KÖVETKEZTETÉSEK

A használati útmutatók többnyire utasításokat közölnek egyszerű, rövid mondatok formájában. Jellemzően a forrásnyelvi és a célnyelvi szöveg sem tartalmaz közvetlen megszólítást (pl. *you* 'te, ön, maga'), a személyjelölés viszont a felhasználóra irányítja a cselekvés felelősségét. Az angol forrásnyelvi használati útmutatóban az utasítások jellemzően rövid, egyes szám második személyű felszólítások formájában jelennek meg névmások, tulajdonnevek és megszólítások nélkül. A magyar fordításban ugyancsak jellemző a tulajdonnevek és a megszólítások kerülése, de

az angol forrásnyelvi szöveggel ellentétben a célnyelvi normáknak megfelelően az egyes szám harmadik személyű magázódó forma használata azonosítható. A célnyelvi szöveg ebből kifolyólag inkább előíró jellegű, és formálisabb viszonyt teremt a gyártó és a felhasználó között, mint amilyen a forrásnyelvi szövegben megfigyelhető (1–3. példa).

1. példa: *Install the column.*

Helyezze fel az oszlopot!

2. példa: *Before starting a sequence of tests, prepare the HPLC system as follows...*

A tesztmérések megkezdése előtt készítse elő a HPLC rendszert az alábbiak szerint...

3. példa: *Before installing the HPLC column, rinse the system with ca. 50 ml ultrapure water (HPLC grade).*

Az oszlop felhelyezése előtt mossa át a rendszert kb. 50 ml HPLC tisztaságú vízzel!

Ritkábban előfordul az is, hogy angol forrásnyelvi szövegben a *you* 'te, ön, maga' névmás közvetlenül jelöli az olvasót, vagyis a felhasználót. Ezáltal a szöveg még a személytelennek tűnő tudományos közlésben is fenntartja a kapcsolatot a cselekvő és a művelet között. A magyar fordításból ez a személyjelölés eltűnik: az olvasó megszólítása helyett főnévi szerkezet jelenik meg, amely a közlést személytelenné teszi. Így a célnyelvi változatban a figyelem nem a felhasználó személyére, hanem magára a cselekvésre irányul (4. példa).

4. példa: *Retention times may vary slightly, for instance if there is a change in ambient temperature, if you use a new batch of mobile phase, or if you replace the HPLC column.*

A retenciós idők enyhén eltérhetnek, például környező hőmérsékletváltozás, új mozgófázis vagy új oszlop használata esetén.

Az angol szövegben megjelenik a többes szám első személyű *we* 'mi' névmás, amellyel a forrásnyelvi szöveg szerzői saját magukat jelölik. Ez a megoldás az ajánlásokat személyhez köti, és a szakmai felelősséget részben az útmutató készítőire helyezi. A magyar fordításban a szerzők személye nem jelölt, a javaslat befejezett melléknévi igenév formájában jelenik meg. A célnyelvi közlés ezáltal személytelenné válik, és nem a szerzők, hanem a gyártó javaslata adja az utasítás alapját (5. példa).

5. példa: *Therefore, we recommend the use of a programmable UV-detector to switch the detection wavelength automatically.*

Éppen ezért olyan állítható hullámhosszúságú UV-detektor használata **javasolt**, amely program szerint, automatikusan változtatja a detektálási hullámhosszt.

A 6. példában az angol forrásnyelvi mondatban a cselekvés személytelen formában, passzív szerkezetben jelenik meg: a centrifugálást követő teendőket a *should* segédige vezeti be, de a végrehajtó személy nincs megnevezve. A hangsúly a művelet folyamatán, nem pedig a felhasználón van. A magyar fordításban ezzel szemben a felszólító mód és a magázódó forma közvetlenül az olvasót jelöli meg a cselekvés végrehajtójaként rejtett alany formájában. A szöveg ezáltal személyessé válik, az utasítások végrehajtásának felelőssége a felhasználóra irányul. Míg az angol változat ajánlásszerű, a magyar fordítás kötelezőbb érvényű, és a gyártó és a felhasználó közötti viszonyt is hivatalosabbá teszi.

6. példa: *After centrifugation (2000 x g, 5 min), the obtained plasma/serum should be separated as soon as possible and stored below -18 °C in the dark.*

Centrifugálást (2000 x g értéken, 5 percig) követően minél hamarabb válassza el a szérumot vagy a plazmát, és tárolja -18 °C alatti hőmérsékleten, sötét helyen!

Az angol forrásnyelvi használati útmutatóban az utasítások jellemzően jelen időben és kijelentő módban, mondatvégi ponttal jelennek meg, felkiáltójelek alkalmazása nélkül. Az utasítások így rendszerint nem felszólításokként, inkább ajánlásokként jelennek meg. Ennek eszköze elsősorban a *should* segédige, amely a kötelező érvény helyett tanácsadói szerepet fejez ki (6. példa). A magyar célnyelvi fordításban ezzel szemben az utasítások jellemzően felszólító módban és mondatvégi felkiáltójellel jelennek meg (6. példa). Az utasítás funkciója tehát lényegesen erősebb, mint az angol szövegben: a *kell* segédige (7. példa), a folyamatos melléknévi igenév használata (8. példa) és az olvasó felszólítása magázódó formában (9. példa) a cselekvés szükségességét, kötelező érvényét hangsúlyozza, amely nem enged döntési szabadságot az olvasó számára. Ez a célnyelvi megoldás illeszkedik a magyar használati útmutatók jellemzőihez, amelyekben a közönség az előíró, határozott megfogalmazásokat várja el, különösen a technikai és orvostechikai eszközök alkalmazása esetében. Ennek következtében a fordítás során nem pusztán nyelvi átváltás történik, hanem a forrásnyelvi szöveg személyközi jellemzői módosulnak: az angol tanácsadó jellegű közlés a magyar célnyelvben kötelező érvényű előírássá válik.

7. példa: *Blood samples should be collected before breakfast in the morning and prior to any medication. The sample should be drawn from a lightly obstructed vein.*

A vért a reggeli órákban, éhomi állapotban és gyógyszer-bevételt megelőzően kell levenni, enyhén leszorított vénából.

8. példa: *Haemolytic and lipaemic samples may falsify vitamin A and vitamin E test results and should not be used for analysis.*

A hemolitikus és lipémiás minták hamis A- és E-vitamin-értékeket eredményezhetnek, ezért ezen minták nem alkalmazhatóak a mérésre.

9. példa. *When using the reagents, comply with hazard information in Appendix I.*

A reagensek használata során az I. számú függelékben található veszélyre vonatkozó tájékoztatásnak megfelelően járjon el!

Az angol forrásnyelvi szövegben lévő személytelen szerkezetek a magyar fordításban többféleképpen jelenhetnek meg. Előfordul, hogy a személytelenség mindkét nyelvben fennmarad, például amikor a cselekvést lehetőségként vagy tiltásként fejezik ki, és a közlés középpontjában maga a folyamat vagy a jelenség áll, nem pedig a cselekvő. Ilyenkor a magyar fordítás a *-ható/-hető* képzők (10. példa), illetve a *(nem) lehet* (11. példa) szerkezet révén őrzi meg a tárgyilagos hangnemet. Más esetekben azonban a fordítás a személytelenséget feloldja, és a magyar szövegben személyes alak jelenik meg, amely bevonja az olvasót a cselekvésbe (12. példa). Ez jellemző módon a bevonó (inkluzív) személyjelölés révén valósul meg, amely közvetlenebb kapcsolatot teremt a szerző és a felhasználó között, ezáltal közös felelősségvállalást jelenít meg. Az ilyen fordítói megoldások szintén módosítják a közlés személyközi jellemzőit: a személytelen, tárgyilagos angol megfogalmazás a magyar célnyelvben személyesebb jelleget ölthet.

10. példa: *It can be used directly.*

Azonnal használható.

11. példa: *Nevertheless, a potential risk of infection cannot be entirely excluded.*

Azonban a fertőzés lehetséges kockázatát nem lehet teljes mértékben kizárni.

12. példa: *...the concentration of the internal standard can be entered as "1".*

...a belső standard koncentrációjának értékéhez „1-et” írunk.

4. ÖSSZEFOGLALÁS

Tanulmányunk célja, hogy összehasonlítsa a személyjelölés jellemzőit és ehhez kapcsolódóan a segédigék fordítását a használati útmutató forrásnyelvi angol és célnyelvi magyar

szövegében. Az elemzés alapján megállapítható, hogy az orvosi diagnosztikus laboranalitikai eszköz angol nyelvű használati útmutatójának magyar fordítása során a személyjelölés és a segédigék kezelése nem csupán nyelvi megfeleltetést jelent, hanem a szövegek személyközi jellemzőinek átalakulásával is járhat. Míg az angol forrásnyelvi szövegek szerzői gyakran személytelen, ajánlászerű formában közlik az utasításokat, a magyar célnyelvi változatokban az előíró, felszólító szerkezetek jellemzők. Ez a fordítói eljárás a tanácsadó jelleget utasítássá alakítja, és formálisabb személyközi kapcsolatot hoz létre a gyártó és a felhasználó között.

A fordításban többféle módszer figyelhető meg. Egyes esetekben a forrásnyelvi személytelenség megmarad, például a *-ható/-hető* képzős alakok vagy a *lehet* használatával, máskor viszont a célnyelvi szöveg közvetlenül megszólítja az olvasót magázódó felszólításokkal. Az is előfordul, hogy az angol szöveg szerzői saját személyüket jelölik, ami a magyar fordításban eltűnik, és személytelen szerkezet váltja fel, illetve olyan esetek is vannak, amikor a fordítás a szerző és az olvasó közös felelősségét jeleníti meg. A segédigék fordítása szintén eltérő hatással jár: a *should* tanácsadó jellege például a magyarban a *kell* által kötelező előírássá válik, míg a *may* és a *can* többnyire személytelen vagy lehetőséggént értelmezett alakban jelenik meg. Ezek a megol-

dások mind hozzájárulnak ahhoz, hogy a célnyelvi szöveg sokkal inkább előíró, kötelező érvényű hangnemet öltson, mint a forrásnyelvi változat.

Eredményeink megerősítik, hogy a használati útmutatók fordítása során a funkcionális egyenértékűség nem egyszerű megfeleltetés, hanem olyan összetett folyamat, amelyben a nyelvi, műfaji, kulturális és a személyek közötti kapcsolatra vonatkozó elvárások összehangolása szükséges. A személyjelölés és a segédigék vizsgálata ezért nem csupán nyelvészeti szempontból fontos, hanem gyakorlati következményekkel is jár: közvetlen hatással van arra, miként értelmezik és alkalmazzák a felhasználók az egészségügyi eszközök működésére vonatkozó előírásokat.

A jelen tanulmány esettanulmány formájában alapozza meg a további kutatásokat, amelyek során nagyobb szövegmintán fogjuk vizsgálni az orvosi diagnosztikus laboranalitikai eszközök használati útmutatóinak fordítását. A jövőbeni kutatások célja a fordítási gyakorlatban előforduló tendenciák rendszerezése és fordítási útmutató kidolgozása. Ez az útmutató a szakfordítók számára nyújt majd támpontot az orvosi diagnosztikus laboranalitikai eszközök használati útmutatóinak fordításához, elősegítve a funkcionális egyenértékűség megteremtését és a fordítási irányelvek tudatos alkalmazását.

IRODALOM

- Montalt Resurrecció, Vicent, González Davies, Maria *Medical translation step by step. Learning by drafting* (Translation Practices Explained) Manchester, St. Jerome 2007.
- Regulation (EU) 2017/745 of the European Parliament and of the Council on medical devices, and repealing Directive 2001/83/EC, Regulation 178/2002/EC, and Directive 2000/70/EC. *Official Journal of the European Union* [Az Európai Parlament és a Tanács (EU) 2017/745 rendelete az orvostechnikai eszközökről, és a 2001/83/EK irányelv, a 178/2002/EK rendelet, valamint a 2000/70/EK irányelv hatályon kívül helyezéséről] Az Európai Unió hivatalos lapja 2017.
- Bószé Péter *The universal medical language through the eyes of the physician* [Az egyetemes orvosi nyelv az orvos szemével] Magyar Orvosi Nyelv 2015;2:80–92.
- Horváth Ágnes *Patient safety and effective communication in multicultural and multilingual healthcare institutions: Possibilities for adapting international best practices to the Hungarian context* [Betegbiztonság és hatékony kommunikáció multikulturális és többnyelvű egészségügyi intézményekben. Nemzetközi jó gyakorlatok hazai adaptálásának lehetőségei] Alkalmazott Nyelvtudomány Külföldszám 2023;1:5–34. <http://dx.doi.org/10.18460/ANYK.2023.1.001>
- Di Bitetti, Mario S., Ferreras, Julián A. *Publish (in English) or perish. The effect on citation rate of using languages other than English in scientific publications* Ambio 2017;1:121–7. <https://doi.org/10.1007/s13280-016-0820-7>
- Klaudy Kinga *Introduction to translation theory* [Bevezetés a fordítás elméletébe] Budapest, Akadémiai Kiadó 2018. <https://doi.org/10.1556/9789634541936>
- Domonkosi Ágnes “...I usually say: this is how I can work with you, using formal address...” *Metadiscourses on forms of address in therapeutic practice* [„...azt szoktam mondani: én így tudok Önnel dolgozni, magázódva...” Metadiskurzusok a terápiás gyakorlat megszólításairól] In: Laczkó Krisztina, Tátrai Szilárd (szerk) Kontextualizáció és metapragmatikai tudatosság (DiAGram Könyvek 1.) Budapest, ELTE Eötvös Collegium 2019:335–57.
- Tátrai Szilárd *Introduction to pragmatics. Functional cognitive approach* [Bevezetés a pragmatikába. Funkcionális kognitív megközelítés] (Segédkönyvek a nyelvészet tanulmányozásához 131.) Budapest, Tinta Könyvkiadó 2011.
- Kuna Ágnes *Person deixis and self-representation in medical discourse. Usage patterns of first person deictic elements in communication by doctors* Jezyk, Komunikacja, Informacja / Language, Communication, Information 2016:99–121.
- Mány Dániel, Fogarasi Katalin, Torzsa Péter *Person deixis as a communicative tool in medical consultations* Ibérica 2024;48:143–70. <https://doi.org/10.17398/2340-2784.48.143>
- Mány Dániel *Supportive communication in patient information texts and in their translation* [Támogató kommunikáció betegtájékoztató szövegekben és fordításukban] Budapest, L'Harmattan Kiadó 2024.
- Chromsystems Instruments & Chemicals Kft *Instruction manual for HPLC analysis Vitamins A and E in serum/plasma (IM 34000 Vitamins A/E serum/plasma* 2021. (Fordított szövegrész: 3–8. fejezet) <https://chromsystems.com/en/downloadcenter/instruction-manuals.html> (regisztrációhoz kötött hozzáférés)
- Guide to analysis using an HPLC system: Determination of vitamins A and E in serum and plasma* [Útmutató HPLC rendszerrel végzett vizsgálathoz: az A- és E-vitamin meghatározása szérumban, illetve plazmában] 2025. Fordította: Köllő Zoltán

FORRÁS